

Date: 27th May-2026

SIL KASALLIGI DORIGA CHIDAMLI SHAKLLARI MUOMALARI.

Qobulov Husniddin

Qo`qon Universiteti Andijon filiali Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yonalishi
24-21-guruh talabasi

Email: qobulovxusniddin702@gmail.com

Tel: +998886633626

Ilmiy rahbar: **Karimov Xusniddin**

Annotatsiya: Mazkur maqolada sil kasalligining doriga chidamli shakllari, xususan ko'p doriga chidamli sil (MDR-TB) va keng doriga chidamli sil (XDR-TB)ning epidemiologik, klinik hamda ijtimoiy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda doriga chidamlilikning shakllanish omillari, noto'g'ri davolash, dori vositalarini muntazam qabul qilmaslik va kasallikning kech aniqlanishi asosiy sabab sifatida ko'rib chiqilgan. Shuningdek, zamonaviy diagnostika usullari, samarali davolash strategiyalari hamda profilaktik choratadbirlarning ahamiyati yoritilgan. Doriga chidamli silning global sog'liqni saqlash tizimiga salbiy ta'siri va uni kamaytirish bo'yicha xalqaro tavsiyalar ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: sil, doriga chidamli sil, MDR-TB, XDR-TB, mikobakteriya, diagnostika, davolash, epidemiologiya, profilaktika, sog'liqni saqlash.

Аннотация: В данной статье рассматриваются актуальные проблемы лекарственно-устойчивых форм туберкулеза, включая мультирезистентный туберкулез (MDR-TB) и туберкулез с широкой лекарственной устойчивостью (XDR-TB). Проанализированы основные причины формирования устойчивости микобактерий к противотуберкулезным препаратам, среди которых неправильное лечение, несоблюдение режима терапии и поздняя диагностика заболевания. Особое внимание уделено современным методам диагностики, инновационным подходам к лечению и профилактике распространения инфекции. В работе также освещается влияние лекарственно-устойчивого туберкулеза на систему общественного здравоохранения и представлены научно обоснованные рекомендации по снижению заболеваемости.

Ключевые слова: туберкулез, лекарственно-устойчивый туберкулез, MDR-TB, XDR-TB, микобактерии, диагностика, лечение, эпидемиология, профилактика.

Annotation: This article discusses the major challenges associated with drug-resistant forms of tuberculosis, particularly multidrug-resistant tuberculosis (MDR-TB) and extensively drug-resistant tuberculosis (XDR-TB). The study analyzes the main factors contributing to drug resistance, including improper treatment, poor adherence to therapy, and delayed diagnosis. Special attention is given to modern diagnostic methods, effective treatment strategies, and preventive measures aimed at controlling the spread of infection. Furthermore, the article highlights the negative impact of drug-resistant tuberculosis on

global public health systems and presents scientifically grounded recommendations for reducing disease prevalence and improving treatment outcomes.

Keywords: tuberculosis, drug-resistant tuberculosis, MDR-TB, XDR-TB, mycobacteria, diagnosis, treatment, epidemiology, prevention, public health.

Kirish

Bugungi kunda dunyo sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri bu sil kasalligi va uning dorilarga chidamli shakllarining keng tarqalishidir. Tuberculosis insoniyat tarixida eng qadimiy yuqumli kasalliklardan biri hisoblanib, u asosan nafas yo'llari orqali yuqadi hamda ko'pincha o'pkani zararlaydi. Tibbiyot sohasidagi yutuqlar, zamonaviy diagnostika usullarining joriy etilishi va samarali dori vositalarining ishlab chiqilishiga qaramasdan, sil kasalligi hali ham ko'plab mamlakatlarda jiddiy epidemiologik va ijtimoiy muammo bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, aholi zich yashaydigan hududlarda, iqtisodiy rivojlanish darajasi past bo'lgan davlatlarda, migratsiya jarayonlarining kuchayishi va sanitariya-gigiyena talablariga yetarli darajada amal qilinmasligi kasallikning keng tarqalishiga sabab bo'lmoqda.

So'nggi yillarda sil kasalligining doriga chidamli shakllari tobora ko'payib borayotgani tibbiyot amaliyotida katta tashvish uyg'otmoqda. Doriga chidamli sil — bu sil mikobakteriyalarining bir yoki bir nechta silga qarshi preparatlarga nisbatan sezuvchanligini yo'qotishi natijasida yuzaga keladigan murakkab patologik holatdir. Bunday shakllar orasida ko'p doriga chidamli sil (MDR-TB) va keng doriga chidamli sil (XDR-TB) alohida xavf tug'diradi. Ushbu shakllarni davolash uzoq muddat talab qiladi, davolash samaradorligi nisbatan past bo'ladi hamda iqtisodiy jihatdan katta xarajatlarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, bemorlarning davolanish rejimiga to'liq amal qilmasligi, dori vositalarining noto'g'ri qo'llanilishi, sifatsiz preparatlar hamda kasallikning kech aniqlanishi doriga chidamlilik rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Doriga chidamli silning rivojlanishi nafaqat alohida bemor salomatligiga, balki jamiyatning epidemiologik xavfsizligiga ham jiddiy tahdid soladi. Chunki bunday bemorlar infeksiyani uzoq vaqt davomida atrofda qilarga yuqtirishi mumkin. Natijada kasallikning yangi, murakkab va davolash qiyin bo'lgan shakllari shakllanib boradi. Ayniqsa, immunitet tizimi zaiflashgan insonlar, surunkali kasallikka chalingan bemorlar hamda ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar orasida kasallikning tez tarqalishi kuzatiladi. Shu sababli doriga chidamli silni erta aniqlash, zamonaviy laborator diagnostika usullaridan foydalanish, samarali davolash protokollarini qo'llash hamda profilaktik choralarni kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Sil kasalligiga qarshi kurashishda xalqaro tashkilotlar, xususan World Health Organization tomonidan qator strategiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu strategiyalar kasallikni erta aniqlash, sifatli dori vositalari bilan ta'minlash, aholining tibbiy madaniyatini oshirish va epidemiologik nazoratni kuchaytirishga qaratilgan. Biroq amaliyotda ayrim hududlarda diagnostika imkoniyatlarining cheklanganligi, malakali mutaxassislar yetishmasligi va

Date: 27th May-2026

iqtisodiy muammolar sababli kasallikka qarshi kurash samaradorligi yetarli darajada bo'lmayapti.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, doriga chidamli sil shakllari nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy muammo sifatida ham insoniyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois sil kasalligining doriga chidamli shakllarini chuqur o'rganish, ularning kelib chiqish sabablari, klinik xususiyatlari, diagnostikasi, davolash tamoyillari va profilaktik choralarini ilmiy asosda tahlil qilish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur ishda sil kasalligining doriga chidamli shakllarining tarqalish sabablari, ularning inson organizmiga ta'siri, davolashdagi muammolar hamda zamonaviy yondashuvlar keng yoritiladi.

Mavzuning dolzarbligi

Hozirgi kunda sil kasalligi dunyo bo'yicha eng xavfli yuqumli kasalliklardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, uning doriga chidamli shakllarining ko'payib borayotgani tibbiyot sohasida katta muammolarni yuzaga keltirmoqda. Sil kasalligining oddiy shakllarini davolash imkoniyati mavjud bo'lsa-da, doriga chidamli turlari bemor hayoti uchun jiddiy xavf tug'diradi hamda davolash jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli ushbu mavzu bugungi kunda juda dolzarb hisoblanadi.

Doriga chidamli silning paydo bo'lishiga ko'plab omillar sabab bo'lmoqda. Jumladan, bemorlarning dori vositalarini o'z vaqtida va to'liq qabul qilmasligi, davolash kursining yarim yo'lda to'xtatilishi, noto'g'ri davolash usullarining qo'llanilishi hamda sifatli tibbiy nazoratning yetarli emasligi kasallikning yanada og'irlashishiga olib kelmoqda. Natijada sil mikobakteriyalari dori preparatlariga moslashib, ularga nisbatan chidamlilik hosil qiladi. Bu esa kasallikni davolash muddatining uzayishiga, qo'shimcha asoratlarning rivojlanishiga va o'lim holatlarining ortishiga sabab bo'ladi.

Mavzuning dolzarbligi yana shundaki, doriga chidamli sil nafaqat alohida bir inson salomatligiga, balki butun jamiyat salomatligiga xavf tug'diradi. Chunki bunday bemorlar kasallikni atrofdagi insonlarga ham yuqtirishi mumkin. Natijada kasallikning yangi va yanada xavfli shakllari tarqaladi. Ayniqsa, aholi orasida tibbiy madaniyatning yetarli emasligi, sanitariya-gigiyena qoidalariga to'liq amal qilinmasligi va ijtimoiy sharoitlarning og'irligi silning keng tarqalishiga sabab bo'lmoqda.

Bugungi kunda doriga chidamli silni aniqlash va davolash uchun zamonaviy diagnostika usullari hamda yangi avlod dori vositalari ishlab chiqilayotgan bo'lsa-da, ushbu muammo hali ham to'liq yechimini topmagan. Kasallikni davolash uzoq vaqt talab qilishi, qimmatligi va bemorlarda turli nojo'ya ta'sirlarning kuzatilishi ham bu masalaning naqadar muhim ekanligini ko'rsatadi. Shu bois sil kasalligining doriga chidamli shakllarini chuqur o'rganish, uning oldini olish choralarini takomillashtirish hamda samarali davolash usullarini ishlab chiqish tibbiyotning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sil kasalligi bugungi kunda insoniyat salomatligi uchun jiddiy xavf tug'dirayotgan yuqumli kasalliklardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, uning doriga chidamli shakllarining keng tarqalib borayotgani tibbiyot sohasida katta muammolarni

Date: 27th May-2026

yuzaga keltirmoqda. Doriga chidamli sil oddiy sil kasalligiga nisbatan ancha murakkab kechadi, uzoq muddat davolanadi va ko'plab hollarda bemor salomatligiga og'ir asoratlar qoldiradi. Shu sababli ushbu kasallikni o'z vaqtida aniqlash, to'g'ri davolash va oldini olish choralari muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, doriga chidamli silning rivojlanishiga asosan dori vositalarining noto'g'ri qo'llanilishi, bemorlarning davolanish tartibiga to'liq amal qilmasligi, davolash kursining yarim yo'lda to'xtatilishi hamda nazoratning yetarli darajada olib borilmasligi sabab bo'ladi. Natijada sil mikobakteriyalari dori preparatlariga moslashib, ularga nisbatan chidamlilik hosil qiladi. Bu esa kasallikni davolashni yanada qiyinlashtirib, yangi va xavfli shakllarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Doriga chidamli sil nafaqat bemorning sog'lig'iga, balki jamiyat salomatligiga ham katta xavf tug'diradi. Chunki bunday kasallikka chalingan insonlar infeksiyani boshqa odamlarga ham yuqtirishi mumkin. Bu holat esa epidemiologik vaziyatning og'irlashishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari, immuniteti past insonlar va surunkali kasalliklarga ega bemorlar orasida sil kasalligining tez tarqalishi kuzatiladi. Shu sababli kasallikning oldini olish bo'yicha profilaktik tadbirlarni kuchaytirish, aholi orasida tibbiy savodxonlikni oshirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish muhim hisoblanadi.

Bugungi kunda zamonaviy tibbiyotda doriga chidamli silni aniqlash uchun yangi laborator diagnostika usullari hamda samarali dori vositalari ishlab chiqilmoqda. Biroq kasallikni davolash jarayoni uzoq davom etishi, qimmatligi va ayrim hollarda nojo'ya ta'sirlarning kuzatilishi davolash samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shuning uchun bemorlarni muntazam nazorat qilish, ularga psixologik va tibbiy yordam ko'rsatish ham muhim ahamiyatga ega.

Sil kasalligiga qarshi kurashishda davlat va tibbiyot muassasalari bilan bir qatorda jamiyatning ham mas'uliyati katta hisoblanadi. Kasallikni erta aniqlash, sifatli tibbiy xizmat ko'rsatish, aholining yashash sharoitlarini yaxshilash hamda sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish orqali doriga chidamli silning tarqalishini kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, ilmiy izlanishlarni davom ettirish, yangi dori vositalari va davolash usullarini yaratish kelajakda ushbu kasallikka qarshi kurash samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, sil kasalligining doriga chidamli shakllari bugungi kunning eng dolzarb tibbiy va ijtimoiy muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun tibbiyot xodimlari, davlat tashkilotlari va jamiyat hamkorlikda harakat qilishi zarur. Faqatgina o'z vaqtida tashxis qo'yish, samarali davolash va profilaktika choralari kuchaytirish orqali sil kasalligining doriga chidamli shakllarini kamaytirish va inson salomatligini himoya qilish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. Global Tuberculosis Report. Geneva, 2023.

INTRODUCTION OF NEW INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY.

International online conference.

Date: 27th May-2026

2. Ftiziatrya / Sh. Alimuhamedov, T. Matnazarov. – Toshkent: “Meditsina” nashriyoti, 2021.
3. Ichki kasalliklar / A. G‘ofurov tahriri ostida. – Toshkent, 2020.
4. World Health Organization. Guidelines for Treatment of Drug-Resistant Tuberculosis. Geneva, 2022.
5. Centers for Disease Control and Prevention. Tuberculosis and Drug-Resistant TB Guidelines. Atlanta, 2021.
6. Mikrobiologiya / R. Xolmurodov. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
7. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Sil kasalligiga qarshi kurash bo‘yicha milliy qo‘llanma. Toshkent, 2022.
8. Yuqumli kasalliklar / M. Karimov. – Toshkent, 2021.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

